

РЕАЛИЗАЦИЈУ ИЗЛОЖБЕ И КАТАЛОГА ОМОГУЋИЛИ:
EXHIBITION AND CATALOGUE SUPPORTED BY:

МУЗЕЈ АФРИЧКЕ УМЕТНОСТИ
ЗБИРКА ВЕДЕ И ДР ЗДРАВКА ПЕЧАРА

THE MUSEUM OF AFRICAN ART
THE VEDA AND DR ZDRAVKO PEČAR COLLECTION

8.9–31.12.2022.
Београд / Belgrade

Антиколонијални
музеј
*An Anticolonial
Museum*

Ана Сладојевић
Ana Sladojević

САДРЖАЈ / TABLE OF CONTENTS

8	РЕЦЕНЗИЈА <i>REVIEW</i>
10	УМЕСТО УВОДА <i>IN LIEU OF INTRODUCTION</i>
12	МАПА ИЗЛОЖБЕ <i>MAP OF THE EXHIBITION</i>
15	ИЗЛОЖБА АНТИКОЛОНИЈАЛНИ МУЗЕЈ <i>AN ANTICOLONIAL MUSEUM EXHIBITION</i> Афективно наслеђе антиколонијализма <i>Affective legacy of anticolonialism</i> Кустоска изјава <i>Curatorial statement</i>
21	РАДИОАКТИВНИ МУЗЕЈ <i>RADIOACTIVE MUSEUM</i> Експертиза као вредност <i>Expertise as value</i> Рецепт за музејски афрички предмет (табела) <i>A recipe for a museal African object (chart)</i> <i>Непознати афрички уметник, Ана Вујовић</i> <i>An Unknown African Artist, by Ana Vujović</i> Децентрирани модернизми и савремена афричка уметност у МАУ <i>Decentred modernisms and contemporary African art at the MAA</i>

42

ДАЛЕКОСЕЖНОСТ ИМПЕРИЈАЛНЕ ПАРАДИГМЕ
A FAR-REACHING IMPERIAL PARADIGM

Империјална картографија / *Imperial cartography*

ДекOLONизација ума / *Decolonization of the mind*

Мапа Африке, Никола Коља Милуновић
Map of Africa, by Nikola Kolja Milunović

Према унутрашњости (Последњи дан
сталне поставке), Катарина Здјелар
*Into the Interior (Last day of the permanent
exhibition), by Katarina Zdjelar*

Својим речима, Ава Кејта и Веда Загорац
In your own words, Aoua Kéïta and Veda Zagorac

66

КРИТИЧКО ПРОМИШЉАЊЕ МАУ
CRITICALLY THINKING THE MAU

Дугорочна фазна методологија усмерена
на преформулисање антиколонијалног потенцијала
*A long-term phased methodology
aimed at re-framing the anticolonial potential*

Reading Museology, Коштана Бановић
Reading museology, by Koštana Banović

Помак с предмета на вредности –
Манифест антиколонијалног музеја
*A shift from objects to values –
An Anticolonial Museum Manifesto*

87

РАСА И РАСИЗАМ
RACE AND RACISM

Југословенско изузеће? / *Yugoslav exceptionalism?*

Како да те зовем? / *How should I address you?*

115

СПИСАК ЕКСПОНАТА НА ИЗЛОЖБИ
LIST OF EXHIBITS

118

ЛЕКСИКОН КОРИШЋЕНИХ ПОЈМОВА
GLOSSARY

130

БИБЛИОГРАФИЈА
BIBLIOGRAPHY

Afrika

Die Afrikaanse naam vir Afrika is 'Afrika', wat afgelei is van die Griekse naam 'Africē', wat beteken 'die land van die suid'. Die naam is gebruik deur die Romeine om die suidwaartse kus van die vasteland te beskryf. In die 15de eeu het die Portugese ontdekkingsreisigers die naam 'Africa' gebruik, wat later deur die Engelse en ander Europese volke aangenome is. Die naam 'Afrika' is in die 19de eeu algemeen gebruik geword.

Dogon

Die Dogon is 'n volk wat in die suidwestelike deel van Mali, Afrika, woon. Hulle is bekend vir hul unieke kultuur, wat 'n kombinasie is van animisme en toekennende geloof. Hulle het 'n kompleks stelsel van hiërargie en rituele, en hulle is bekend vir hul kunst, insluitend hul heilige maskers en heilige voorwerpe. Hulle is ook bekend vir hul unieke stelsel van kalenderberekening, wat gebaseer is op die beweging van die maan en die son.

РЕЦЕНЗИЈА

Већ дуже време професионално пратим развој МАУ, пре свега због промишљања њихових кустоса и теоретичара о историји тог музеја, о колекцији, о укључивању публике различитог профила. Такође пратим многе њихове програме, конференције и семинаре. То је музеј који је последњих година постао једна од најзанимљивијих институција у Београду, у великој мери захваљујући изврсном раду кустоса тог музеја: Емилије Епштајн, Ане Кнежевић, те сарадника Ане Сладојевић, Немање Радоњића и других.

Изложба *Антиколонијални музеј* је у много чему сажетак досадашњег промишљања о Музеју афричке уметности и истовремено је покушај критичког, а на неки начин и самокритичког промишљања о позицији и улози музеја данас. То је утолико важније јер није реч само о „неком” музеју, него о специфичном музеју уметности из Африке који је био отворен 1977. године, у време несврстане Југославије и другачијих културних политика, те геополитичких односа у свету.

Текст на врло савремен начин промишља шта данас заправо значи музеј уметности из Африке. Не покушава да буде једнозначан него даје могућност многих различитих читања (паралелни наративи), разумевања (нова продукција знања) и интерпретације наслеђа које Музеј чува. Ауторка др Сладојевић је упућена у сва савремена промишљања о новим моделима музеја; о такозваном *музеју заједничког, локализованом музеју* – музеју у сарадњи с локалним, и о *укључујућем музеју*. То је битно нагласити јер музеји нису више само репозиторији објеката него су и простори критичког промишљања о прошлости, садашњости и будућности, који укључују у та промишљања и различите „друге” и „искључене” (маргинализоване) гласове и знања.

Последњих година све ћешче се ставља нагласак на реституцију, на повратак предмета из западних музеја, који су у прошлости били украдени из некадашњих колонија. Како се често интерпретира, Југославија је у том погледу била изузетак, јер није била колонијална земља а југословенска несврстана политика је подржавала многе ослободилачке покрете широм света, поготово у Африци. Али то изузеће има и негативне стране – на пример некритичко разумевање „...углавном одређене нације или земље као издвојених из глобалних токова, а пре свега историјских токова колонијализма као поретка који је произвео одређене расне хијерархије и сазнајне формације, актуелне и у савременом контексту” – како то наглашава др Сладојевић. Ауторка у ову публикацију укључује и речник често употребљаваних појмова и концепата који су битни у дискурсу антиколонијалног музеја: афективно наслеђе, деколонизација, глобални југ и слично.

Манифест антиколонијалног музеја такође представља важан део текста; на тај начин се сам појам актуализира и у контексту савременог и политичког.

Др Бојана Пишкур, 23.8.2022.

REVIEW

I have been professionally interested for a while now in the development of the MAA, foremost due to deliberations of the curators and theorists on this museum's history, collection, involvement of constituencies of different background. I also followed their many programmes, conferences and seminars. It is a museum that has become in the last several years one of the most interesting institutions in Belgrade, largely thanks to extraordinary work of the museum curators: Emilia Epštajn, Ana Knežević, as well as associates Ana Sladojević, Nemanja Radonjić and others.

The exhibition *An Anticolonial Museum* is in many ways a digest of the previous contemplations on the Museum of African art, as well as an attempt at a critical, and in some ways self-critical thinking of the positions and the role of a museum today. What makes it even more significant is that the issue is not only about "some" museum, but a rather specific museum of arts from Africa, opened in 1977, at the time of the nonaligned Yugoslavia, and of different cultural politics and geopolitical relations.

The text reflects in a contemporary manner on what a museum of arts from Africa means today. It does not attempt to take a single stand on the topic, but to offer instead a possibility of numerous readings (parallel narratives), understanding (new knowledge production) and interpretation of the heritage that feeds into this museum. The author Ana Sladojević is informed on the contemporary deliberations of new models of museum; the so-called museum of the commons, situated (localized) museum, and constituent museum. This is important to emphasize since museums are no longer just repositories of objects, but rather the spaces of critical thinking of the past, present and future, that include in such reflections different "other" and "marginalized" voices and knowledge.

In the last several years, the accent has been on restitution, the retrieval of objects from the Western museums, that have been looted in the past from former colonies. As it is often interpreted, Yugoslavia was an exception in that regard, as it was not a colonial country, and Yugoslav nonaligned politics supported many liberation movements around the world – in Africa in particular. However, this exception has its downside too, such as uncritical understanding of "...a nation or a country as detached from global currents, above all from historical currents of colonialism as an order, that has produced certain racial hierarchies and knowledge formations that still exist", as Sladojević points out in her text. Within the edition, the author includes a Glossary of the used notions and concepts that are understood as important in the discourse of an anticolonial museum: affective heritage, decolonization, Global South and such.

An Anticolonial Museum manifesto also significantly participates in the text, as the concept itself is this way made relevant in the context of the contemporary and the political.

Bojana Piškur, PhD, 23.8.2022.

УМЕСТО УВОДА

Музеј афричке уметности, настао на иницијативу двоје колекционара основне збирке, Веде Загорац и др Здравка Печара, најављен је у време отварања, 1977. године, као једини антиколонијални музеј у Европи који излаже афричку уметност. Разлог овој тврдњи била је позиција социјалистичке Југославије од 1961. године у Покрету несврстаних земаља, али и дубоко комунистичко и антиколонијално убеђење самих иницијатора музеја.

Међутим, ниједан музеј није антиколонијалан по себи.

Уколико погледамо историју музеја као таквих, увидећемо да је она тесно испреплетена с империјалним и колонијалним дискурсима и контекстима. Ова свезаност видљива је у начинима на које су музеји успостављени, организовани, систематизовани. Они су с правом већ деценијама критиковани као произвођачи родних, расних, националних и других стереотипа.

Реч *антиколонијално* у називу изложбе, као својеврсни децентрирани пандан текућим процесима увођења деколонијалног промишљања у музеје широм света, служи да ситуира и опише трајекторију одређених мишљења, вредности и уверења карактеристичних за социјалистичку Југославију након Другог светског рата, која су уписана у настанак Музеја афричке уметности – збирке Веде и др Здравка Печара.

Сама изложба, међутим, не тежи да потврди овај музеј као антиколонијалан већ заправо поставља изазов антиколонијалног мишљења пред један музеј у настајању.

IN LIEU OF INTRODUCTION

The Museum of African Art, initiated by the core collection founders, Veda Zagorac and Dr Zdravko Pečar, declared itself at the time of its opening in 1977, to be the only anticolonial museum in Europe exhibiting African art. This claim relied on the position of the Socialist Yugoslavia in the Non-aligned Movement from 1961 on, as well as deeply rooted communist and anticolonial convictions of the museum's founders themselves.

However, no museum is anticolonial per se.

If we observe the history of museums as such, we can see it is tightly interwoven with imperial and colonial discourses and contexts. This entwinement is visible in the ways museums were established, organized, systematized, and the criticism they received, over decades, as creators of gender, racial, national and other stereotypes, is justified.

The word anticolonial in the exhibition title, as a decentered counterpart to the ongoing decolonial turn in museums worldwide, is aimed at situating and delineating a trajectory of a particular thinking, values and convictions, characteristic of the Socialist Yugoslavia after the WWII, that was inscribed in the Museum of African Art – the Veda and Dr Zdravko Pečar Collection founding.

The exhibition does not, however, strive to confirm this museum as anticolonial, but rather to set the challenge of anticolonial thinking for one museum in the making.

Мапа изложбе

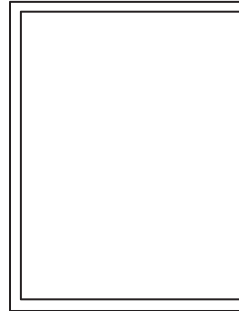
Према нацрту архитекте
Слободана Илића,
пројектанта Музеја

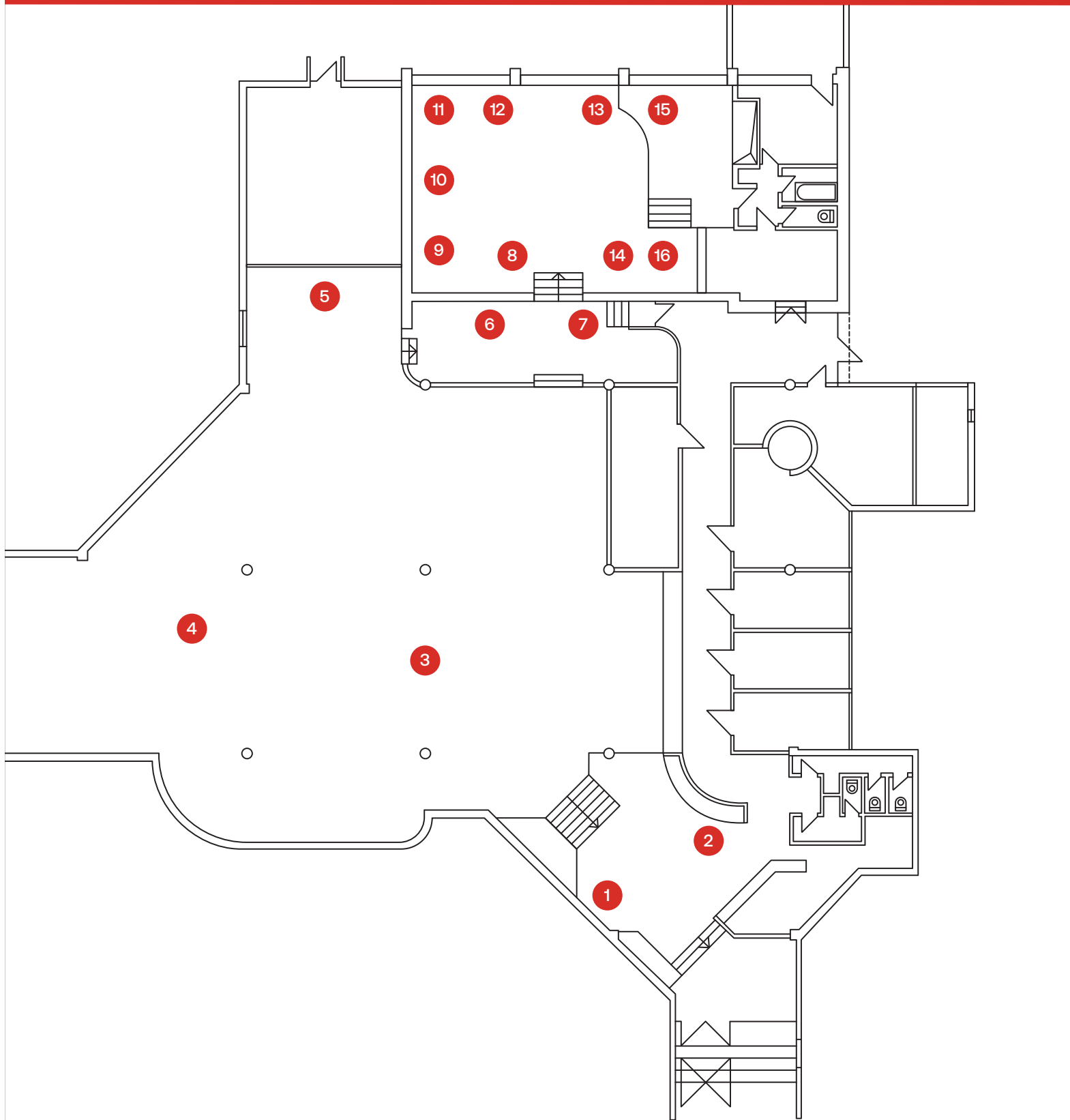
Based on the layout
drawn by arch. Slobodan Ilić,
Museum building designer

1. Далекосежност империјалне парадигме
2. *Мапа Африке*, Никола Коља Милуновић
3. Децентрирани модернизми
4. *Непознати афрички уметник*, Ана Вујовић
5. *Reading Museology*, Коштана Бановић
6. Антиколонијални музеј
7. Импресум
8. Раса и расизам; Како да те зовем?
9. Анатема и клеветање
10. Рецепт за музејски афрички предмет
11. Радиоактивни музеј
12. Деколонијација ума
13. Својим речима
14. Манифест антиколонијалног музеја
15. *Према унутрашњости (Последњи дан сталне поставке)*, Катарина Здјелар
16. Радионице *Према антиколонијалном музеју*

Map of the Exhibition

1. A far-reaching imperial paradigm
2. *Map of Africa*, Nikola Kolja Milunović
3. Decentred Modernisms
4. *An Unknown African Artist*, Ana Vujović
5. *Reading Museology*, Koštana Banović
6. An Anticolonial Museum
7. Impressum
8. Race and racism; How should I address you?
9. Anathema and echolalia
10. Recipe for a museal African object
11. Radioactive Museum
12. Decolonization of the Mind
13. In your own words
14. An Anticolonial Museum Manifesto
15. *Into the Interior (Last day of the permanent exhibition)*, Katarina Zdjelar
16. Workshops *Towards an Anticolonial Museum*

**Препознаћу
сопствену привилегију
унутар постојећих
хијерархија моћи.**

**I will acknowledge
my own privilege
within the existing
hierarchies of power.**

ИЗЛОЖБА АНТИКОЛОНИЈАЛНИ МУЗЕЈ

Изложба *Антиколонијални музеј* доводи у однос две теме: конструисана правила колекционирања, с једне стране, и конструисане друштвене (расне) хијерархије, с друге.

Разоткривајући нормализовану институционалну (у овом случају музејску) производњу знања која одржава стереотипе, изложба упућује на њену одговорност у означавању једног људског живота као мање или више вредног у односу на други.

Не губећи из вида садашњи друштвени тренутак и живљене реалности шовинизма, мизогиније и расизма – због којих је и потребно разумети који то модели музејског тумачења, представљања, излагања и даље перпетуирају неједнакости – изложба указује на **еманципаторски потенцијал антиколонијализма**, уписан у настанак Музеја афричке уметности у Београду.

Овај потенцијал, међутим, не сагледава се искључиво као својеврсно *афективно наслеђе* Музеја¹, односно емоција која има везе једино с његовом (несврстаном) прошлошћу, премда је та прошлост свакако уважена. Уместо тога, **изложба поставља антиколонијализам у темељ критике и самокритике, оних које треба да омогуће нов оквир за етички приступ производњи знања**, схваћеној као процес у ком сви ми, чланови друштва, свакодневно учествујемо.

¹ Коришћење синтагме *афективно наслеђе* (схваћено и као наслеђе и као заоставштина) ослања се на рад теоретичарке музеја Лорацејн Смит (Smith, 2021). Притом је нарочито важан помак фокуса с музеја на посетиоце, односно њихове улоге у креирању емоционалних значења у вези с одређеним местима наслеђа и музејима.

АФЕКТИВНО НАСЛЕЂЕ АНТИКОЛОНИЈАЛИЗМА

Свака је институција подложна деколонијалној критици зато што су свепрожимајући утицај и заоставштина колонијализма утиснути у функционисање нашег глобалног друштва, па тако и у Музеј афричке уметности – збирку Веде и др Здравка Печара (МАУ). Међутим, привилеговање појма *антиколонијално* науштрб *деколонијалног* у овом раду, осим што упућује на историју овог музеја, тежи да истакне потребу за контекстуализовањем, нијансиранијим приступом деколонијалној пракси широм света.

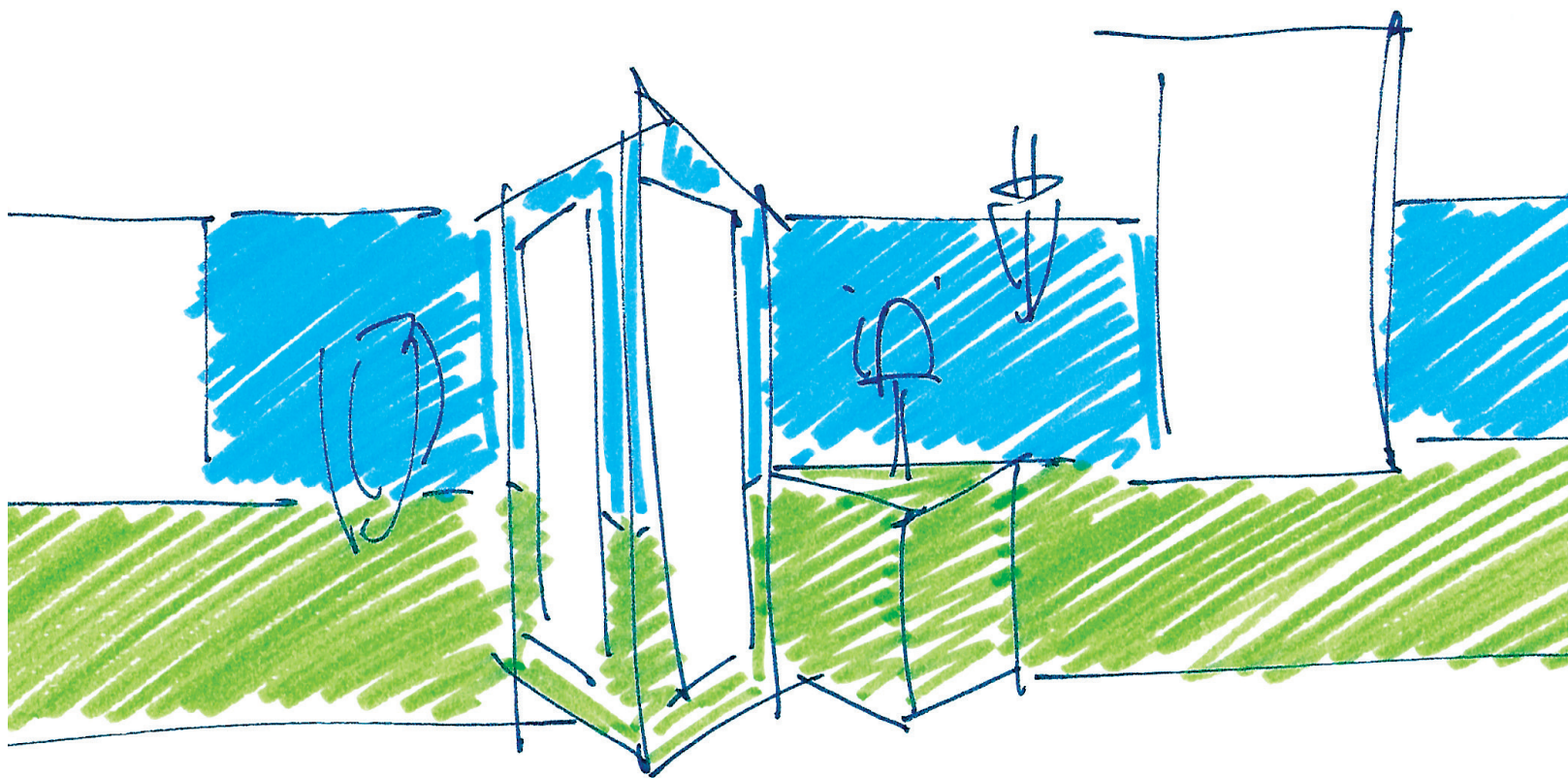
У конкретном случају МАУ, антиколонијализам, премда је имао важно место у његовом оснивању, никада није био видљив или јасно читљив у његовим репрезентацијама већ је био имплициран околностима оснивања самог Музеја. Афективно антиколонијално наслеђе, стога, данас се пре може препознати у односу конституената према овом месту као месту сећања – што је део њиховог ситуираног, проживљеног искуства – него што се може видети у музејским репрезентацијама. Управо зато антиколонијално наслеђе углавном и остаје непознато оним посетиоцима који не деле одговарајуће когнитивне мапе.

Међутим, ни овај афективни одговор не треба разумети некритички – што и ова изложба и пратеће издање теже да нагласе – зато што је сваки покушај деколонизације музејског дискурса заправо рад на деколонизацији нас самих, без обзира на идентитете или позиције с којима се поистовећујемо.

КУСТОСКА ИЗЈАВА

Док је у пројекту „*Nyimpa kor ndzidzi*, (Ре)концептуализација Музеја афричке уметности – збирке Веде и др Здравка Печара“ (Епштајн, Сладојевић, 2017) – који је методолошки претходио „Антиколонијалном музеју“ – као основни метод коришћена интерполација, овде је примењена **кохабитација**, схваћена као истовремено постојање различитих наратива који „настањују“ сталну поставку, не утичући нужно једни на друге.

Такође, кустоски гест више не открива, не излаже, већ, постављајући повремено препреке пред поглед, освешћује сам чин посматрања односно гледања, који се у контексту поставке класичне или традиционалне афричке уметности схвата као империјалан и нормативан.

Скица за део *Рецепт*
за музејски афрички предмет,
Ана Сладојевић

A sketch for the segment
A recipe for a museal
African object, Ana Sladojević

Подривајући музејске критеријуме реткости, старости, педигреа – једном речју, западњачки нормиране аутентичности музејског предмета афричке уметности – експонати на овој изложби углавном су репродукције или (фото)копије, с изузетком одабраних уметничких радова и појединих издања која су уз образложење изложена у оригиналу.

Експонати су настали на основу разноврсних извора, попут новинске штампе, чланака у часописима, фотографија, цртежа, докумената, натписа, реченица и цитата. Свима је манипулисано на неки начин – увећањем, умањењем, губитком фокуса односно оштрине, трасирањем контура, мењањем оног оквира који чини да их доживљавамо као датост, а не као конструисану репрезентацију.

AN ANTICOLONIAL MUSEUM EXHIBITION

The exhibition *An Anticolonial Museum* brings together two topics: construed rules of collecting, on one hand, and construed social (racial) hierarchies on the other. Exposing the normalized institutional – in this case museal – knowledge production that perpetuates stereotypes, it points at its responsibility in labelling one human life as more or less valuable than another.

Not losing from sight the current circumstances and the lived realities of chauvinism, misogyny and racism – which urge us to understand what models of knowledge production continue to perpetuate inequalities – the exhibition points at **emancipatory potential of anticolonialism**, that was inscribed within the very founding of the Museum of African art in Belgrade.

However, it does not treat it solely as an *affective heritage*¹, or an emotion that only has to do with its (nonaligned) past, although it is acknowledged as important for its understanding; instead, **the exhibition places anticolonialism at the very foundation of theoretical criticism and self-criticism, that should produce a new framework for an ethical approach to knowledge production**, understood as a process that we, as society members, partake in every day.

¹ The use of the syntagm 'affective legacy', interchangeable in this book with 'affective heritage', builds upon the work of museum theorist Laurajane Smith (Smith, 2021), in particular the shift of focus from museums to visitors, regarding their roles in creating emotional meanings linked to certain heritage sites/museums.

AFFECTIVE LEGACY OF ANTICOLONIALISM

Every institution is eligible for decolonial criticism, including the Museum of African Art – the Veda and Dr Zdravko Pečar Collection (MAA), as the all-pervasive influence and legacy of colonialism have both been deeply ingrained in the functioning of our global society.

Favouring the notion of *anticolonial* over *decolonial* in my work, however, besides pointing at this museum's history, strives to emphasize the need for a more contextualized, nuanced and case-specific approach, when it comes to decolonial practice worldwide.

In the MAA case, although anticolonialism did have a significant place in its founding, it was never clearly visible or immediately comprehensible in its representation, but rather implied by the circumstances of the museum's founding. The affective anticolonial heritage, therefore, can today be located in the relation that constituents have towards this place as a place of remembrance – which is part of their situated, lived experience – and not a museum representation as such. It is why the anticolonial legacy stays hidden for all the visitors who do not share those same cognitive maps.

This affective response should not be, however, understood uncritically – which this exhibition and publication strive to emphasize – as every attempt at decolonizing museum discourse is essentially the work invested in decolonizing ourselves, regardless of the identities or positions we align with.

CURATORIAL STATEMENT

While the basic method for the exhibition *Nyimpa kor ndzidzi*, One Man No Chop, (Re)conceptualization of the Museum of African Art – the Veda and Dr Zdravko Pečar Collection (Epštajn, Sladojević, eds, 2017), that methodologically preceded An Anticolonial Museum, was interpolation, here it is replaced by **cohabitation**. It refers to synchronously existing yet different narratives 'inhabiting' the permanent display, while not necessarily influencing each other.

Also, curatorial gesture no longer reveals, or exhibits, but rather sets obstacles before the gaze. That way, the very act of observing or watching – understood within the context of a classical or traditional African art as imperial and normative – is made apparent.

Subverting a museum's criteria of rarity, age, pedigree, in one word Western-based norms of authenticity of a museal African art object, the exhibits in this

case are mostly reproductions or (photo)copies, except for the selected original artworks and certain publications that are followed by an explanation.

The exhibits derive from various sources, such as newspapers or journal articles, photographs, drawings, documents, captions, lines and quotes. They were all manipulated in some sense, by enlarging, scaling down, losing the focus – namely blurring, tracing contours, changing the framework that makes us see them as something given instead of construed.